

С.Б. Колодинський, канд. екон. наук, доц., Одеський державний економічний університет

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті визначається сутність кредитування важливого економічного суб'єкта регіональної економіки – венчурного підприємства. Проводиться аналіз сучасного стану кредитного забезпечення венчурних підприємницьких структур на прикладі Одеського регіону. За одну з цілей ставиться розробка рекомендацій щодо пошуку джерел надходження фінансових ресурсів у сферу, яка пов'язана зі значними ризиками у виробництві, а також визначення шляхів посилення економічної ефективності банківського капіталу в інноваційній сфері.

Ключові слова: венчурне підприємство, кредитування, мікрокредитування.

Головним напрямком подальшого реформування української економіки та розбудови нової, соціально орієнтованої ринкової економічної системи, є суттєва реструктуризація виробництва на основі інноваційних перетворень. Науково-технічний прогрес набуває швидких темпів розвитку в напрямку розгортання новітніх інноваційних технологій виробництва, створення сучасних наукоємних продуктів, що задовольняють вимоги вибагливих покупців та поширюють попит серед усіх верств населення країн світу. Суб'єкти господарювання набувають значної економічної свободи, самостійності, відповідальності, а їх діяльність базується на комерційній основі, що зумовлює необхідність нововведень. Адаже тільки висока конкурентоспроможність товарів та послуг вітчизняних виробників здатна вивести їх на світові ринки. Проте притаманна Україні нестійкість економічного розвитку, бюджетний дефіцит, відсутність довгострокового фінансування і кредитування, нестача власних коштів та, як наслідок, нерозвинутість ринкових механізмів стримують інноваційні процеси в національній економіці.

Вплив ринкових структур на стан національної економіки залишається недостатнім. Не забезпечено головне – фінансове оздоровлення виробництва, зміцнення бюджетної системи, відтворення виробництва на новій науково-технічній базі – інноваціях. Світовий досвід показує, що важливу роль у трансформації господарського механізму, інтенсивності його структурної перебудови відіграє розвиток венчурного підприємництва. З огляду на це в українській економіці слід використати багатий досвід кредитного забезпечення венчурного підприємництва зарубіжних країн при формуванні нового господарського механізму економіки України на якісно новому науково-технічному рівні. Альтернативи цьому нема, тому що шлях технологічного оновлення і науково-технічного розвитку держави – єдиний шлях подальшого сталого розвитку української економіки.

Розробка інноваційних продуктів вимагає значної фінансової підтримки, але вона характеризується великою часткою ризику і значною невизначеністю в отриманні кінцевого бажаного результату, тому і фінансування в цій сфері є надзвичайно ризиковою справою. Вважається, що рівень невдачі інноваційних

проектів становить приблизно 90 %, тобто з десяти таких проектів успішних лише один. Що ж спонукає вкладати кошти у ці сфери? Звичайно, не стільки альтруїстичне піклування про науково-технічний прогрес, скільки прагнення отримати для себе надприбутки. Отже, в сьогоденних умовах виникає необхідність створення таких механізмів господарювання, які дозволили б знизити ризик підприємництва в таких сферах, де найбільш інтенсивно здійснюється інноваційна діяльність. Саме в малому інноваційному бізнесі як підприємці, так і інвестори стикаються з високим ступенем невизначеності результатів їх спільної діяльності, недостатності грошових коштів та великим терміном окупності вкладених капіталів [4, с. 6].

Проблемами кредитного забезпечення венчурного або ризикового підприємництва як форми організації інноваційних процесів на мікрорівні займалися відомі вітчизняні вчені: Л.Л. Антонюк, А. Барановський, В. Зимовець, А.М. Поручник, М.І. Крупка та багато інших.

А.М. Поручник та Л.Л. Антонюк у своїй монографії [4] піднімають питання економічної природи венчурного капіталу, визначаючи його як особливу форму фінансового капіталу. На думку авторів, саме венчурне підприємство поєднує в собі два види підприємництва: фінансове та інноваційне. Відповідно до цього спеціалізованою діяльністю щодо виробництва і просування на ринок нових товарів займаються компанії і фонди венчурного капіталу та малі венчурні фірми (венчури) [4, с. 6-7].

А. Барановський досліджує сучасний стан банківської системи України і можливості фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки. Висновки, які робить дослідник, зводяться до наступного – можливості банківської системи у фінансовому забезпеченні нових видів економічної діяльності реалізуються не повністю. Проблеми банківської системи полягають як у відносно обмежених обсягах акумульованих ресурсів (неможливості кредитування великомасштабних проектів), так і в порівняній складності кредитування реального виробництва, відсутності необхідних технологій та досвіду ефективного проектного фінансування інновацій [1, с. 12].

В. Зимовець вказує, що концептуальною основою державної політики з фінансового забезпечення інноваційного розвитку має стати створення спеціалізованих державних фінансових інститутів і їх взаємодія з банківськими установами та новоствореними небанківськими фінансовими інститутами. Усунення диспропорцій у розподілі національного доходу сформує умови для становлення ринкових фінансових інститутів (банківського і небанківського типу); це загалом дасть змогу докорінно змінити вектори руху й інтенсифікувати внутрішню мобільність капіталу, що дуже потрібно для підтримки інноваційного підприємництва [2, с. 13].

М.І. Крупка зазначає, що ресурсну базу підприємств-інноваторів не можна вважати головним джерелом фінансового забезпечення їх інноваційної діяльності. З огляду на це необхідною є активізація діяльності комерційних банків щодо інвестування ними фінансових ресурсів в інноваційні проекти. Однак на цьому шляху є певні сприятливі та несприятливі обставини, тому розвиток інноваційного підприємництва потребує створення якісно організованої та обґрунтованої системи фінансово-кредитного забезпечення [3, с. 231].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з питань кредитного забезпечення венчурного підприємництва, проблема залишається не вирішеною остаточно і потребує подальшого дослідження в напрямку пошуку можливих шляхів відтворення кредитних механізмів в інноваційній сфері. Тільки завдяки забезпеченню кредитними ресурсами суб'єктів інноваційного процесу, до яких відносять в першу чергу малі венчурні підприємства, можна сподіватися на значну динаміку економічного зростання в українській економіці.

Головною метою статті є визначення сутності кредитування такого важливого економічного суб'єкта, яким є венчурне підприємництво, та проведення аналізу сучасного стану кредитного забезпечення венчурних підприємницьких структур на прикладі Одеського регіону. За мету ставиться також надання рекомендацій щодо пошуку джерел надходження фінансових ресурсів у сферу, яка пов'язана зі значними ризиками у виробництві та визначення шляхів посилення економічної ефективності банківського капіталу в інноваційній сфері.

В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів перспективи реалізації інноваційного розвитку української економіки значною мірою залежать від активної кредитно-фінансової політики держави. Максимальна концентрація зусиль суспільства на досягненні визначених цілей економічного розвитку можлива лише на такій основі. Державна кредитно-фінансова політика повинна орієнтуватися на активне залучення приватного капіталу, у тому числі й іноземного, до цільових інноваційних програм, реалізація яких спроможна забезпечити прорив вітчизняних технологій на світовий ринок. Одним із важливих механізмів, що забезпечує інноваційні

процеси ресурсами, є кредитування венчурного підприємництва. Зарубіжний досвід господарювання показує, що в країнах з розвинутими ринковими відносинами венчурне підприємництво відіграє активну роль у задоволенні потреб основної маси населення в нових продуктах, підвищенні науково-технічного рівня виробництва, створює конкурентне середовище у сфері науки і наукового обслуговування. Розвиток венчурного підприємництва впливає на динамічність усього господарського комплексу й сприяє оздоровленню економіки країни [4, с. 4].

Особлива роль у процесі відтворення венчурного підприємництва належить банківському сектору. В умовах відродження підприємницьких структур економіки банківська система суттєво впливає на процес їх функціонування і є важливою складовою посилення їх ефективності. Стабільність банківської системи країни є тим наріжним каменем, від якого залежить сталий розвиток не тільки підприємств однієї сфери діяльності, але і всього господарського комплексу країни. Тому необхідно активізувати діяльність банківської системи, зробити її більш дієвою та результативною, віднайти шляхи посилення внутрішніх резервів кредитування та інших вагомих важелів залучення зовнішніх кредитних ресурсів у інноваційну сферу господарства країни.

Однак існує багато перешкод на цьому шляху, усунення яких стає особливо актуальним сьогодні.

По-перше, кредитування інноваційної сфери є ключовим елементом відтворювальної структури національної економіки, важливою умовою діяльності як великих, так і малих підприємств, надійним методом зв'язку виробництва та обігу. Однак кредит ще мало сприяє технічному прогресу, він не став стимулом до праці і джерелом фінансових інновацій.

По-друге, українські банки неохоче фінансують інноваційні проекти. Причиною цього є високі ризики, низька ефективність кредитного інвестування і тривалий термін окупності проектів.

По-третє, невміння позичальника вірно розрахувати розмір кредиту для реалізації інноваційного проекту та термін його повернення спричинило проблему підвищення частки неповернення банківських кредитів. За цих умов чимало банкірів трактують кредитування інноваційних проектів як благодійність.

По-четверте, фінансовий потенціал банківської системи України незначний, і відповідно, можливості для кредитування інноваційної діяльності в реальному секторі економіки – малі. Наприклад, фінансовий потенціал комерційних банків України нижчий від потенціалу комерційних банків Росії в п'ять разів, Японії – у 200 разів. Тому українські комерційні банки не можуть дозволити собі надавати довготермінові кредити під невисокі проценти [3, с. 231-232].

Таким чином, обмеженість кредитно-фінансових ресурсів українських банків не дає можливості активно кредитувати інноваційну сферу економіки і її ключові складові, до головних елементів якої

відносять малі венчурні підприємства, а це суттєво стримує їх розвиток, гальмує економічний підйом всієї економіки. Банківський сектор сьогодні орієнтується на великі господарські проекти, які відзначаються швидкою окупністю, низькою ставкою рефінансування, гарантом у кредитуванні яких є держава.

Малі венчурні фірми, інноваційні підприємства, кооперативи та інші структури економіки, діяльність яких пов'язана із науково-технічною сферою, що відзначається значним ступенем ризику, залишаються поза колом інтересів більшості кредитних інститутів України. Зацікавити комерційні банки вкладати кошти в інноваційну сферу, фінансувати діяльність венчурних підприємств дуже складно. Отож необхідно поступово усунути наступні причини цього негативного явища:

- відсутність суттєвого кредитного забезпечення у венчурних підприємств, які тільки починають працювати і ще не володіють значними матеріально-технічними активами та іншими активами, які могли б виступити як застава;
- вкрай висока і неприйнятна для венчурних підприємств вартість кредитних ресурсів, які надаються більшістю кредитних банків країни;
- недостатнє заставне забезпечення кредиту малими венчурними підприємствами.

Українські комерційні банки, як правило, надають кредити тим підприємствам, які мають значний досвід діяльності на ринках і стабільний дохід в останні роки своєї діяльності. Початківці венчурного бізнесу не мають не тільки досвіду та постійних прибутків, вони працюють зі значними ризиками, мають високий ступінь невизначеності кінцевого результату, впевненості у його технічній пристосованості у виробничій сфері та можливості комерційної реалізації виробленого новітнього продукту. Саме ці умови стримують кредитування венчурного підприємництва та не сприяють широкому притоку кредитних ресурсів в інноваційні сферу [3, с. 232-233].

В Одеському регіоні, незважаючи на труднощі, пов'язані із отриманням кредитів, які власне притаманні і всім іншим регіонам країни, продовжується процес розвитку венчурного підприємництва. Проведене нами дослідження підприємств, що активно займаються розробкою інноваційних технологій, показало, що роботи по впровадженню нових технологічних процесів виконувало майже кожне п'яте інноваційно активне підприємство регіону. Протягом 2003 р. у промисловості використано 19 нових прогресивних технологій, кожне шосте з яких є ресурсозберігаючим. Майже всі нові технології були

впроваджені на підприємствах харчової промисловості з колективною формою власності.

Поширеним напрямком інноваційної діяльності, пов'язаної із значними ризиками, як і у 2002 р., продовжує залишатись оновлення продукції, причому оновлюється переважно продукція споживчого характеру. У 2003 р. 18 підприємств з колективною формою власності, які склали 58,7 % проти 51,4 % у 2002 р., освоїли виробництво нових видів продукції. Кількість освоєних нових видів промислової продукції у 2003 р. проти попереднього року збільшилась в 1,6 рази і склали 187 найменувань. Серед освоєних нових видів продукції 93,8 % становили товари народного споживання, що перевищило рівень 2002 р. на 3,2 %. Половина нових видів продукції була вироблена на підприємствах харчової промисловості.

У машинобудуванні кількість підприємств та організацій, які займались новаторською діяльністю, протягом трьох останніх років майже не змінилась і становила 38 одиниць, а кількість освоєних нових видів продукції становила 9 одиниць проти 6-ти у 2002 р. Питома вага продукції машинобудування, виробництво якої розпочато у 2003 р., збільшилась на 4,5 % проти 2,1 % у 2002 р. Вартість експортної продукції також збільшилась на 4,5 % від загального обсягу виробництва і склали 12451,1 тис. грн. Обсяг реалізованої експортної продукції машинобудування за вільно конвертовану валюту у 2003 р. становив 78 % або 9426,1 тис. грн.

Вказані економічні показники розвитку венчурного підприємництва були б кращі, якби більш активно в процесі розвитку нових венчурів використовували кредити банківських інститутів регіону. Так, обсяги кредитування венчурних підприємств в Одеській області у 2002 р. склали 2564,6 тис. грн., що дорівнює 4,1 % від загальних обсягів фінансування венчурного підприємництва (табл. 1) [5, с. 468].

Процес кредитування ризикових підприємств в Одеській області тільки почався і є надія, що він триватиме і стане більш ефективним.

Для розвитку венчурного підприємництва нами пропонується створити систему мікрокредитування в Одеському регіоні. Мікрокредити є специфічною формою кредитування, яка надається цільовим шляхом малим, як правило ризиковим підприємствам, для застосування у науково-дослідницькій та дослідно-конструкторській сферах. Мікрокредити мають надаватися невеликими обсягами, а сума їх може коливатися від 10 до 100 тис. грн. залежно від виду та характеру бізнесу, в якому хоче започаткувати свою справу підприємць.

Таблиця 1

Розподіл обсягу фінансування венчурних підприємств в Одеській області

Види фінансування	2001 р.		2002 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Всього:	32524,9	100	62358,3	100
у тому числі за рахунок власних коштів	23614,9	72,6	44897,6	72,0
Державного бюджету	-	-	8,0	0
місцевих бюджетів	-	-	1686,5	2,7
кредитів	8910,1	27,4	2546,6	4,1
іноземних кредитів	-	-	12607,8	20,2
інших джерел	-	-	611,8	1,0

Кредитування венчурного підприємництва в умовах трансформації економічної структури в регіоні та розбудови ринкових відносин стає важливою складовою фінансово-кредитної політики державних органів влади. Головним напрямком розвитку кредитування вважається створення та поширення мікрокредитів. Мікрокредити мають ряд специфічних особливостей, які полягають у наступному:

- мікрокредити слугують стартовим капіталом у відкритті нового підприємства;
- мікрокредити провадять без надання матеріального забезпечення, а додаткове кредитування надають тільки після повернення первинного кредиту відповідно до умов кредитної угоди;

- мікрокредити є короткотерміновими з терміном кредитування від тижня до одного року, залежно від умов функціонування венчурного підприємства.

Різноманітність форм організації мікрокредитування залежить від конкретних економічних умов регіону, специфіки клієнтів і схем фінансування, але за умов нестачі фінансових ресурсів, матеріально-технічного забезпечення, відсутності підприємницького досвіду, вони стають єдиним можливим джерелом створення підприємств. Система мікрокредитування відкриває перед кредитною системою нові можливості для гнучкого ефективного забезпечення розвитку венчурного підприємництва.

Список літератури

1. Барановський А. Банківська система України: сьогодні і завтра // Дзеркало тижня. – 2003. – № 14. – С. 12-14.
2. Зимовець В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки // Економіка України. – 2003. – № 11. – С. 9-17.
3. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету, 2001. – 608 с.
4. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: Монографія. – К.: КНЕУ, 2000. – 172 с.
5. Статистичний щорічник Одеської області за 2002 рік. Одеське обласне управління статистики Держкомстату України. – Одеса, 2003.

Summary

In clause the essence of crediting of such important economic subject of regional economy is defined what is Risky the enterprise and the analysis of a modern status of credit maintenance Risky of enterprise structures, on an example of the Odessa region will be carried out. As the purpose the granting of the recommendations concerning search of sources of receipt of financial resources in sphere is defined also which is connected to significant risks in manufacture and instruction of ways of amplification of an economic efficiency of the bank capital in innovation sphere.

Колодинський, С.Б. Кредитне забезпечення венчурного підприємництва [Текст] / С.Б. Колодинський // Вісник Української академії банківської справи. - 2003. - № 2.- С. 88-92.